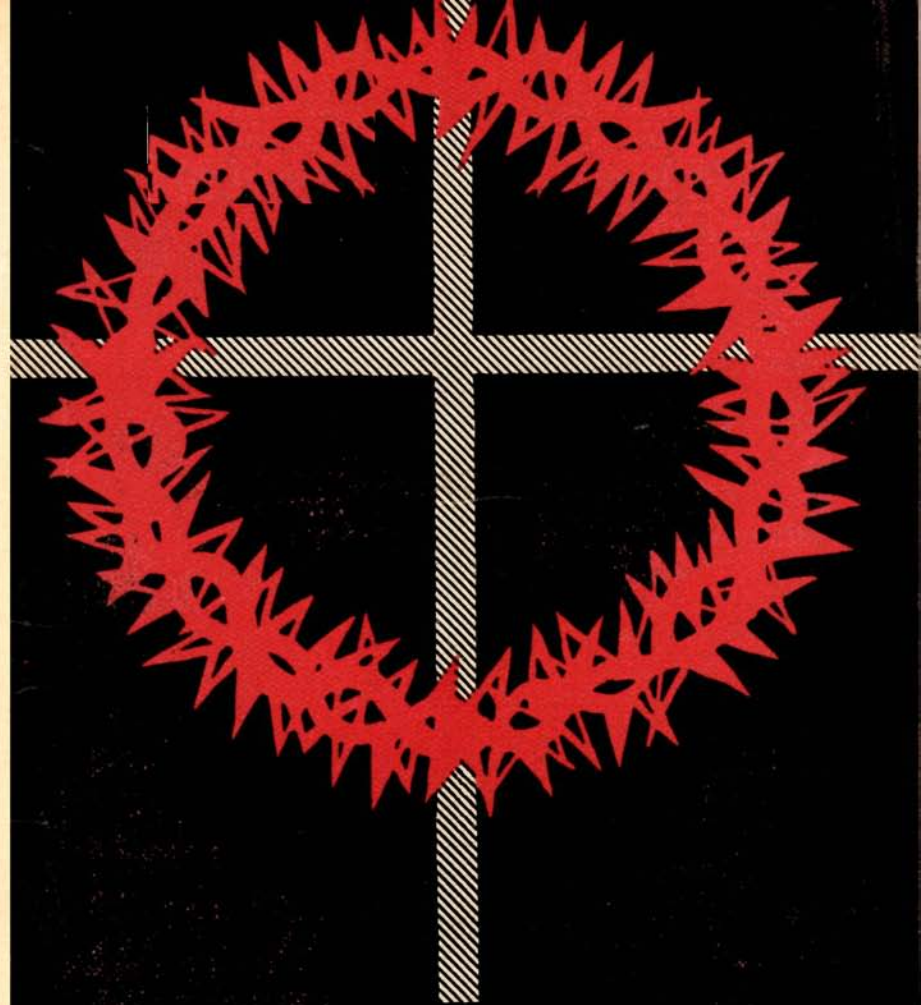

Brož. Kčs 3,—

53

Dr. JOSEF BENEŠ

nezapomenutelná oběť

LISTY VÍRY

DR JOSEF BENEŠ

nezapomenutelná
oběť

NIHIL OBSTAT

Dr. Franciscus Kotalík,
Censor

IMPRIMATUR

Prague, die 29. Mai 1962
Prael. Dr. Antonius Stehlik,
Vicarius capitularis

No 3487/62

1962

Česká katolická Charita

*Příjemná je oběť spravedlivého muže,
na jeho památkovou oběť se nezapomíná.*

Sir. 35,6

Písmo svaté ve svých dějepisných knihách líčí život vyvoleného národa a velmi často nám ukazuje nejrůznější druhy obětí, které byly přinášeny od úsvitu lidských dějin. Hned zpočátku první knihy Mojžíšovy se dovídáme o oběti Kaina a Abela, kdy na oltáři Kainově byly spáleny plodiny zemské, zatím co Abel zabil a spálil prvotiny svého stáda (1. Mojž. 4.), v osmé kapitole se dovídáme o podobné oběti, jíž přinesl Noe, když vystoupil z archy. Oběť také přinášeli židé, když obdrželi zákon na hoře Sinaj a snesli Mojžíšovi zlato, stříbro a drahokamy na zbudování svatostánku (2. Mojž. 35.) a později každé ráno a večer přinášel velekněz ve chrámě jménem lidí oběť zápalnou, pak oběť nekrvavou z bílé mouky, oleje a kadidla (3. Mojž. 6, 14.) a krvavou oběť, totiž ročního neposkvrněného beránka s příslušnými pokrmy a nápoji, jak nás o tom poučuje 2. kniha Mojžíšova ve 29. kap. V sobotu pak mimoto byli obětováni ještě dva roční beránci a chléb a víno. Rovněž o svátcích a zvláštních slavnostech se konaly zvláštní oběti.

Oběť je tedy dobrovolné darování a zničení viditelné

věci, obětovati znamená z lásky se zříci něčeho drahocenného.

Historie nás poučuje, že v minulosti byly oběti přinášeny u všech národů – a leckdy to byly oběti, které dnes ani pochopit nemůžeme. Víme, že králové i vlastní děti obětovali, že Féniciáné i jiní obětovali každoročně Molochově modle své dívky. Molochova kovová socha byla rozžhavena a na její paže byly kladeny živé dětské oběti. Pohanští kněží v Mexiku vyžadovali ročně na 20.000 lidských obětí zápalných. Každému byla rozříznuta prsa a srdce ještě tlukoucí vyrváno a vytlačeno na rtech modly.

Starozákonní oběti, zvláště velikonoční beránek byly předobrazem obětí novozákonní. Ve Starém zákoně je všechno plné krve; je to předobraz krve Kristovy, kterou jsme měli být očištěni. Oběti starozákonní měly svou působnost jen vzhledem k oběti Kristově na kříži, jíž předobrazovaly. Přestaly, jakmile byla přinesena oběť Kristova na kříži.

Tato oběť jest však pouze dokončení díla vykoupení, protože celý život Spasitelův byl nepřetržitou obětí. Oběť začala již vtělením, neboť Syn Boží se vzdává božské velebnosti, aby přijal podobu člověka a tím i všechny bolesti a kříže, které tento život přináší. Vždyť neměl žádných pozemských statků, proto mohl říci, „že lišky mají svá doupat a ptáci nebeští svá hnízda, ale Syn člověka nemá, kam by své hlavy složil“. (Mat. 8,20.) Jistě neměl častokrát ani dostatek potravy, jak vyplývá ze slov: „Můj pokrm jest, abych konal vůli toho, který mne poslal, abych dokonal dílo jeho“ (Jan 4,34.). Neměl ani nočního klidu, neboť nejednou se odebral na horu a „strávil noc na modlitbách“ (Luk. 6,12.). A což uvážíme-li všechnu potupu a pohrdání, zvláště když byl zajat a souzen, nebyla to nesmírná oběť? Potupné bičování a korunování trním, bolestná cesta křížová, při níž se setkává se svou matkou, výsměch farisejů pod křížem – to vše byl řetěz nepřetržitých obětí.

Leč vlastní smírná oběť Kristova začíná jeho utrpením na kříži a končí jeho smrtí. Zde Kristus obětuje své tělo.

Nebylo sice jako při jiných obětech zabito a spáleno, ale bylo připraveno o život. Obětoval, co měl nejlepšího, totiž svůj život a proto pravil: „Větší lásku nemá nikdo nad to, by kdo život svůj položil za přátele své.“ (Jan 15,13.).

Oběť kříže se liší ode všech jiných obětí tím, že při ní jest obětující kněz zároveň obětí darem i tím, že oběť je ceny nekonečné. Krásně praví sv. Chrysostomus: „Na naše vykoupení stačila modlitba, ale nestačila na to, aby ukázala lásku Boží. Co stačilo na vykoupení, to nestačilo lásce.“

Avšak láska Boží šla ještě dále: aby oběť kříže se stále opakovala, ustanovil Vykupitel při poslední večeři nekrvavou oběť, při níž proměnil chléb ve své tělo a víno ve svou krev. Tuto oběť konali již apoštolové a po nich jejich nástupci, biskupové a kněží. Tuto oběť novozákonní nazýváme mší sv. a je středem veškeré katolické bohoslužby.

Mše svatá je obětí chvály. Velikost úcty se měří důstojností osoby, která ji vzdává. A kdo je nejdůstojnější ze všech tvorů? Je to Kristus jako člověk, neboť jeho člověčenství spojené s božstvím má účast v nekonečné důstojnosti božské. Proto, když Kristus vzdává Bohu úctu, je tato úcta větší než kteréhokoliv tvora jiného. A v oběti mše svaté tak Kristus činí – je proto mše svatá nejvyšší projev chvály.

Mše svatá je obětí díků. Vděčnost je krásná ctnost a ušlechtilost duše se měří hloubkou vděčnosti, kterou dovede projevit za přijaté dobrodiní. Vzpomeňme na výjev ze života Spasitelova, když uzdravil deset malomocných a jeden z nich přišel po uzdravení poděkovat. Jak vysoko ocenil Kristus tento jeho čin a jak odsoudil ostatních devět nedvědných. Dar je tím vzácnější, čím dražší je sám v sobě, čím je užitečnější obdarovanému a čím ochotněji je dáván. Mše svatá je nejdokonalejší dar – nejdokonalejší oběť díků.

Mše svatá je obětí prosby. Kristus řekl apoštolům, že obdrží od Boha vše, zač budou prosit v jeho jménu. Nikde neprosíme jménem Ježíše Krista tak, jako při mši svaté, neboť tu je on prosebníkem, jenž přednáší naše prosby Bohu

a doprovází je mocným způsobem – svou nekrvavou obětí.

Mše svatá je obět smíru. Sám Spasitel to říká, když při poslední večeři pronáší; „Totož jest tělo mé, které se za vás vydává, totož jest krev má, která se vylévá na odpuštění hříchů.“ Mše svatá je nekrvavé opakování oběti na kříži, která svou podstatou byla obětí smírnou. Proto by mši svatě chyběl nejpodstatnější rys oběti kříže, kdyby nebyla obětí smírnou.

To jest tedy obět v řádu nadpřirozeném.

Ale i v životě přirozeném známe oběti: víme, jak se dovede obětovat matka pro své děti, kolik obětí podstoupila věda, aby vyrvala přírodě její tajemství, jaké oběti přinášejí polární badatelé, výzkumní cestovatelé, lékaři v boji proti nemocem, vynálezci v boji za odstranění lidské dřiny, budovatelé nových zítřků v boji za lepší a spravedlivý sociální řád, nadšení kubánští alfabetisátoři za odstranění neznalosti čtení a psaní – to všechno jsou oběti krásné, plné obdivu a hodné následování.

Jsou to častokrát až bolestné obrazy ukazující s jakými překážkami a často i lidskou hloupostí se museli potýkati badatelé a vědci aby prosadili své myšlenky a jimi obohatili život člověka. Vzpomínám na příklad na boj Phillippa Reise, který je vlastním vynálezcem telefonu. V roce 1861 poprvé předvedl v posluchárně spolku fyziků ve Frankfurtu n./Moh. svůj přístroj, z něhož se později vyvinul telefon. Marně však usiloval o jeho uznání. Odsoudili jej jako nesmysl „učení“ i noviny. Reis však vytrval ve své badatelské práci, již se nakonec stal obětí. Jednou v noci postavil ve ve své ložnici baterie, které vyvíjely škodlivé plyny. Když se ráno probudil, kašlal krev, plíce byly zachváceny a když poměrně mlád umíral, řekl: „Daroval jsem světu velký vynález; musím přenechat jiným, aby jej dovedli dále.“

Nebo vzpomeňme na našeho českého vynálezce lodního šroubu Josefa Resla. Je to přímo nadlidská obět, kterou přináší sám i jeho rodina, odříkání, hlad a život v bídě,

boj s intrikami nepřátel a nakonec podlehně pod tíhou hlouposti terstského policejního ředitelství, které Reslovi zakázalo další pokusy s lodním šroubem, prohlašuje, že „lodní šroub je neschopný použití pro pohon paroplavby“ a zatím obětovaný český vynálezce Resl se musí ještě dožít, jak jeho vynález v cizí zemi nalezl uplatnění – bez něho.

Byli to častokrát – bohužel – i vysocí církevní hodnostáři, kteří užívali své moci k potlačení objevů, znamenajících pokrok lidstva. Vzpomínáme různých astronomů, kteří se stali obětí svého vědeckého objevu, vzpomeňme i geniálního vědce Rogera Bacona, jenž pocítil nerozumnost církevního představitele zvláště těžce a tvrdě. Jeho představení mu zakázali jakoukoliv vědeckou činnost a spojení s ostatními učenými. Konečně ho zavřeli do vězení, jež opustil jako starý a zlomený muž krátce před svou smrtí.

Ale na druhé straně vidíme řady těch prostých kněží, kteří dovedou přinášet odříkání a oběti pro svou lásku k Bohu, kterou projevují účinnou láskou k bližnímu. Z mnohých těchto obětí je zvláště pozoruhodná postava P. Damiana de Venster, vlámského hrdiny, který dobrovolně, z lásky k ubohým pracuje 16 let na ostrově Molokai jako duchovní otec a lékař mezi malomocnými, aby na konec sám nakažen hroznou nemocí umřel uprostřed vyhoštěných trpících. V květnu 1936 vracely se jeho tělesné pozůstatky do vlasti. V antverpském přístavu je čekaly zástupy lidu, aby vzdaly čest muži, jenž na dálném ostrově v Tichém oceánu položil život za své trpící bratry.

Badatelská činnost má také mnoho obětí, která nejsou nadarmo, neboť badatelská činnost obohacuje vědu a výsledky vědecké práce chrání lidský život před úskalím. Jak těžké jsou častokrát cesty badatelů nám ukazuje polární výprava Roberta Scotta na jižní pól. Tato cesta byla celým řetězem protivenství. Počasí se jevilo jako série hrozných orkánů, vanoucích většinou proti výpravě. Přes neslýchanou a nadlidskou únavu dosáhlo, posledních pět mužů polárního

oddílů dne 18. ledna opravdu cíle. Leč jaké zdrcující zklamání! Nalezli zde stan Norů, tedy důkaz, že oni byli první na místě a že pól byl právě jimi odhalen. Scott se z této rány již nezotavil. Osudný nedostatek petroleje a tím i nedostatek tepla ve stanu předpovídá katastrofu. Nejsilnější z nich padá první; námořní důstojník Evans umírá 17. února. Po něm dochází na rytmistra Oatese, jemuž umrzají nohy – nemůže dále. Ze strašlivé sněhové bouře, se už nikdy nevrátil. Nikdo nemůže zachránit ostatní tři. 18. března umrzne i velitel noha a strašlivý orkán znemožní jakýkoliv pochod. Jsou vzdáleni pouhých 20 kilometrů od skladiště, kde je uložena tuna zásob a hořlavín. Orkán trvá několik dní a je to grandiosní smuteční píseň, kterou příroda pje těm, kdož byli nuceni padnouti v boji s ní, Wilson a Bowers zemřeli ve svých spacích pytlích, které si přetáhli přes hlavy jako vždy, když se ukládali k odpočinku. Scott odhodil záklapky svého spacího pytle a rozepjal si kabát, aby vražedný mráz mohl dokonat své dílo rychleji.

Poslední zápis v deníku Roberta Scotta zní:

„Pátek, 29. března. Od 21. bouřilo bez přestání z jihozápadu. Den po dni jsme byli připraveni na pochod ku skladišti, jež je odtud pouhých 20 km, ale venku je vířivá sněhová chumelenice. Teď už nemůžeme doufat ve zlepšení. Vytrváme však až do konce, smrt už nemůže být daleko. Je to bída, ale já nedoufám, že budu moci ještě psát dál. Pro jediného Boha – postarejte se o naše pozůstalé. Robert Scott.“ Scottova výprava zahynula mrazem jako oběť vědeckého bádání. A nedávno to byl zase jiný živel, který si vyžádal oběti vědců.

V noci na 3. VIII. 1961 vypukl v Mirnyj požár. Zahynulo 8 vědeckých pracovníků sovětské polární expedice. Mezi nimi i čs. státní příslušník Oldřich Kostka, aerolog, pracovník ČAVU.

Nemusí to však vždy býti smrt, která je výrazem oběti, kterou člověk přináší. Což působení německého lékaře dr.

Alberta Schweitzera v Africe není výrazem krásné oběti? Již 50 let působí v Lambareně a jistě není snadný život 86letého muže v tak klimaticky obtížných podmínkách, ale on sám říká: „Člověk je určen k tomu, aby se obětoval, neboť jedině obětí přispěje k dokonalosti druhých.“ Dr. Albert Schweitzer nezůstal pouze při myšlence lásky k bližnímu, ale celou svou činností a celým svým životem ji uvádí ve skutek a dokonce si našel i čas, aby promlouval k událostem ve světě i ve své vlasti. Pozvedl svůj hlas za mír a již několikrát se obrátil na vládu NSR, aby nastoupila cestu míru a pokoje.

Jsou však i oběti nesmyslné a hříšné. Jistě nemůžeme souhlasit s těmi, kdož riskují život, aby místo poctivé práce ve svém povolání vyhledávali zdroj příjmu v siláckých a nervy drásajících činech, jako byly všechny nesmyslné produkce na niagarském vodopádu. Chodit po laně, nebo docela jezdit na kole po laně nad vodopádem, či padat vodopádem v sudě jako Annie Taylorová – to není obět, protože tímto činem nepřináší lidstvu žádný prospěch a motivem k těmto „obětem“ jest jen touha po zisku nebo bída nezaměstnaných, které k těmto zoufalým obětem přivedl nespravedlivý hospodářský systém kapitalismu.

Leč je i bída bohatých. Lidí, kteří se domnívají, že jen v kapitálu je štěstí člověka a dovedou pro mamon obětovat vše, ano i štěstí, i život. To není obět – to je hřích. Když mladičká dívka prodala svou krásu dvaasedmdesátiletému maharadžovi za jeho pohádkové bohatství, neznamenovalo to ještě, že nalezne štěstí – i když snad mnozí ji záviděli. Za dva roky manželství skočila z minaretu v Dillí a v autě zanechala dopis, v němž prosí otce, aby odpustil, že „šla za maminkou, neboť již nemohla déle vydržet tento život“. To nebyla obět – to byl hřích!

Jsou také oběti zbytečné. Japonský rybář Kuboyama nemusel umřít a jeho přátelé z Fukuriju Maru také ne, kdyby Američané nezkoušeli vodíkovou bombu na atolu Bikini.

Bylo to 1. března 1954 ve 3 hodiny ráno, když rybáři spatřili, jak v dálce vyvstala na obloze rudá koule a obrovské bílé mračno. Pak jim za několik minut udeřil v sluch hromový úder a za necelé dvě hodiny se sypal na palubu lodi bělavý prach. Když noviny přinesly zprávu o tomto thermonukleárním výbuchu, vraceli se rybáři k domovu s černavými podlitinami na kůži, a když dorazili do přístavu Jajzu, bylo dvacet tři členů posádky s těžkými popáleninami dovezeno do tokijské nemocnice. Potom padala jedna oběť za druhou. To jsou oběti zbytečné, neboť celý svět volá po odzbrojení a využití atomové energie k účelům mírovým. Nesmíme přestat bojovat za tento vznešený ideál lidstva, aby již nebylo nikdy obětí atomové smrti, ale, aby atomem byl změněn svět ne ve spaleniště a poušť, kde vládne smrt, nýbrž v kvetoucí zahradu života.

Nechceme však ani zbytečných obětí útočných válek, neboť tyto války jsou vedeny za zájmy mocných a jsou tudíž i ze stanoviska křesťanské morálky nedovolené a hříšné. Pravidelně útočná válka sleduje rozšíření územních požadavků na úkor druhého státu, zatím co ve válce obranné se hájí stát, který byl napaden útočníkem. Proto oběti ve válce obranné, byť byly velmi bolestivé jsou nutné. Tužbou však všech lidí dobré vůle je učiniti válku zbytečnou. Svátý Augustin ve svém spise „Boží stát“ to praví výslovně: „Mír si již na tomto světě ceníme a vážíme tak velice, že není o čem bychom s takovou radostí slyšeli mluvit jako o míru, po ničem netoužíme více, ano, ani toužit nemůžeme.“ (9,11.) A v jednom svém listě se přimlouvá za to, aby se stala válka zbytečná: „Veškeré úcty hodni a chvály hodni jsou oni stateční bojovníci, kteří pod ochranou Boží se nebojí námah ani nebezpečí, aby zvítězili nad nezkrocenými nepřáteli a své vlasti zajistili mír. Avšak *slavnější je učiniti válku zbytečnou* slovem vyjednávání, nežli lidi v hrozných bojích zabíjeti; slavnější je mír sjednati a nebo zachovati novým paktem nežli válečnou výpravou (229,2).

KDYŽ KŘIŽOVALI ČESKÝ NÁROD...

*Smiluj se nade mnou, Pane, neb je mi úzko,
chřadne bořem oko mé, duše i tělo; ano, schází
bolesti můj život a mé tělo do úpění. Zlomena
je bidou moje síla a mé kosti vyprahlé jsou.*

Zalm 30,10. n.

Před čtvrt stoletím stala se naše milovaná vlast Mater dolorosa – Matka bolestná – neboť jsme se stali obětí nacistického vetřelce. Kolik to bylo nesčetných obětí, které národy naše museli přinést. Fašisté tenkrát v pravdě křižovali náš národ a ve své zlobě proměnili naši vlast ve velký koncentrační tábor. Je skutečně otřesné, kolik obětí musela přinést naše vlast v poslední válce rozpoutané německými nacisty.

Od 15. března 1939 do 23. května 1939 bylo zatčeno jen v českých zemích více než 4.600 vlastenců, z toho byla většina komunistů. V září 1939, po napadení Polska nacistickou armádou, bylo zatčeno dalších 8.000 čs. občanů. Tisíce českých vlastenců bylo zatčeno a odvezeno do koncentračních táborů nebo popraveno v době stanného práva od 28. května do 1. září 1942, v době tzv. heydrichiády. Věznicemi gestapa v Praze na Pankráci, v Brně na Špilberku a v Kounicových kolejích, v Táboře v bývalých Žižkových kasárnách aj. prošlo na 300.000 českých vlastenců. Po atentátu na říšského protektora generála SS Reinharda

Heydricha byly vypáleny Lidice a Ležáky. Do osvobození v květnu 1945 vypálili a vyvraždili nacisté 78 obcí v Čechách a na Slovensku. Obrovských ztrát dosáhly škody způsobené našemu školství, kultuře a hospodářství.

Rovněž na Slovensku rozpoutali nacisté a jejich pomocníci z Hlinkových gard krutý teror. Do věznice v Ilavě, proměněné v koncentrační tábor pro slovenské protifašistické bojovníky, uvrhli od března 1939 do vypuknutí povstání v srpnu 1944 na 3.000 slovenských vlastenců. Bez-mála 145.000 slovenských občanů bylo odvečeno do koncentračních táborů. Po potlačení slovenského povstání byli vražděni hromadně účastníci povstaleckých bojů, především partyzáni. Tak v Kremniče u Bánské Bystrice zavraždili nacisté a gardisté a zahrabali do protitankového příkopu 747 slovenských vlastenců, mezi nimi i několik desítek dětí. Ve vápence u obce Nemecká u Bánské Bystrice popravi-li a upálili přes 9.000 účastníků Slovenského národního povstání.

V nacistických koncentračních táborech zabynulo: 127.000 občanů z českých zemí, 108.000 občanů ze Slovenska, 235.000 celkem. Z toho bylo 173.500 osob z rasových důvodů, z nich pak 15.500 dětí.

V jednotlivých koncentračních táborech zabynulo: Osvětim 150.000 čs. občanů, Majdanek 30.000 občanů, Treblinka 30.000, Mauthausen 7.973, Flossen-burg 3.784, Dachau 1.500 čs. občanů.

Mnoho set českých občanů zahynulo v Sachsenhausenu, Ravensbrücku, Doře, Neuengamme, Bergenbelsenu, Terezínu, Buchenwaldu (959) a v dalších nacistických táborech.

Mnoho set českých a slovenských vězňů zahynulo v nacistických káznících v Drážďanech, Waldheimu, Vratislavi, ve Steinu nad Dunajem, v Bayreuthu a na popravističích gestapa na Pankráci, v Kounicových kolejích, v Žižkovských kasárnách v Táboře, v Plzni na Borech, a na střelnici v Ko-

bylích v Praze. V Čechách a na Slovensku a na popravističích v říši tak zahynulo *deset tisíc* českých a slovenských vlastenců. V bojových akcích padlo 12.100 lidí, při leteckých útocích a při jiných válečných akcích zahynulo 7.500 lidí, v důsledku úmrtnosti (TBC a pod.) 95.400 lidí.

Celkem ztratilo Československo v letech 1939–1945 *360.000 občanů*.

Do koncentračních táborů a kázníc bylo za dobu nacistické okupace odvečeno celkem 350.000 českých a slovenských vlastenců. Domů se vrátilo asi 115.000 osvobozených politických vězňů, většina s podlomeným zdravím.

V době od března 1939 do března 1945 odveklí nacisté z českých zemí do říše na nucené práce 400.427 osob, většinou příslušníků ročníku 1921–1924. Byli nasazováni zpočátku v dolech, stavebnictví, v zemědělství a později při stavbě válečných objektů nebo přímo při výrobě válečného materiálu. I zde byli nelidsky vykořisťováni. Mnoho set českých dělníků zde zahynulo v důsledku špatného stravování, teroru nebo bombardování. Také ze Slovenska bylo zasazeno na nucené práce do říše na 100.000 občanů (celkem z ČSR 500.427 osob). Dalších 200.000 lidí včetně vysokoškoláků, učitelů a pod. bylo nasazeno do válečného průmyslu v továrnách a závodech na území tzv. protektorátu a tzv. Slovenského státu.

Po protifašistických lidových a studentských demonstracích v říjnu a v listopadu 1939 zavřeli nacističtí okupanté 17. listopadu 1939 všechny české vysoké školy. Více než 1200 českých vysokoškoláků bylo odvečeno do koncentračního tábora Sachsenhausenu, kde jich několik desítek zahynulo. V roce 1939 byl počet českých středoškoláků snížen na 50 % a v roce 1940 bylo z tohoto sníženého počtu vyloučeno dalších 60 % žáků. Ke konci roku 1942 bylo jich zavřeno přibližně 70 % všech středních českých škol.

Po 15. březnu 1939 přitáhlo do českých zemí kromě okupačních vojsk ještě dalších 300.000 nacistů, kteří se

usadili v úřadech, v dopravě, v obchodech, odkud vytlačili české obyvatele a začali drancovat české hospodářství. Dále bylo do tzv. protektorátu přivezeno 200.000 německých dětí na rekreační pobyt, 60.000 raněných nacistických vojáků se léčilo v českých nemocnicích. Na území Československa žilo v době okupace včetně sudetoněmeckých useláků celkem 3,318.000 Němců. Z českých obcí vyhnali nacisté na okresech Vyškov, Sedlčany a j. přes 20.000 českých rolníků. Byly pak zde zřizovány vojenské střelnice, cvičiště, sběrné a pracovní tábory, anebo do uprázdněných usedlostí osídlování němečtí sedláci.

V letech 1939–1945 zřídili nacističtí okupanté v českých zemích 31 koncentračních, sběrných a pracovních táborů, na Slovensku bylo zřízeno 16 koncentračních, sběrných a pracovních táborů.

Největší nacistický koncentrační tábor na území Československa byl v Terezíně v severozápadních Čechách. V městě Terezíně zřídili nacisté ghetto, ve kterém během okupace soustředili na 90.000 našich občanů z rasových důvodů. Většina z nich byla odvezena do plynových komor do Osvětimi a několik tisíc jich zahynulo přímo v Terezíně hladem v důsledku týrání a epidemických nemocí.

V Malé pevnosti v Terezíně byla v červnu 1940 vybudována věznice gestapa. Pražské gestapo posílalo do tohoto koncentračního tábora vězně, kterým skončily výslechy. Část vězňů byla odesílána později do koncentračních táborů v říši, část pracovala na dole Richard v Litoměřicích a dalších pracovištích. Političtí vězňové v Malé pevnosti byli bezdůvodně týráni a vražděni. Malou pevností prošlo asi 90.000 vězňů, z nichž plné dvě třetiny zahynuly.

Nacisté ničili i celé vesnice. Nejznámější jsou:

Lidice, okr. Kladno, vypálená a srovnaná se zemí dne 10. června 1942 pro obvinění, že se v ní ukrývali účastníci atentátu na Heydricha. Všechny mužské obyvatele v počtu 184 a 7 žen zavraždili a dalších 196 lidických žen odvěkli

do koncentračního tábora v Ravensbrücku, kde jich 50 zahynulo. Současně bylo odvečeno 96 dětí do koncentračních táborů v Lodži a Chelmu a do německých rodin. Domů se vrátilo pouze 16 dětí, ostatní zahynuly v plynových komorách. Další 6 dětí z Lidic mladších 1 roku usmrtili v Praze.

Ležáky, okr. Chrudim, tuto osadu zničili nacisté dne 24. června 1942, protože její obyvatelé podporovali partyzány. Nacisté zavraždili 16 mužů a 17 žen, občanů z Ležáků a 14 dětí odvěkli do Německa. Po osvobození se vrátili jen 2 děti.

Ploština, okr. Valašské Meziříčí, vypálená nacisty dne 19. dubna 1945 pro spolupráci obyvatel s partyzány. 23 ploštinských vlastenců nacisté ztýrali a spoutané naházeli do hořících domků.

Javoříčko, okr. Litovel, vesnici obklíčili esesáci 5. května 1945, popravili 38 mužů a vesnici vypálili.

Zákřov, okr. Olomouc, 19 českých vlastenců z sady Zákřov u Velkého Újezda odvezli nacisté po dvoudenním mučení do lesní boudy u samoty Kyjanice, polili je hořlavínami a zapálili.

Dále nacisté vypálili nebo vyvraždili Leskovice, Lejčkov, Prasetín na Jihlavsku, partyzánskou obec Morávku a Životic na Ostravsku a Lipovec a Licoměřice.

Na Slovensku:

Švermovo, Tokajík, Ostrý Grůň, Klak, Skýcov, Kaliště, Baláže a Semeteš. Dále byly na Slovensku jako součást represivních opatření nacistických okupantů vypáleny nebo vyvražděny obce: Kapišová, Písaná, Košarovce, Vyšná Sitnica, Lukačovce, Vyšný Orlík, Tisinec, Piskorovce, Jakušovce, Krišlovce, Pritulany, Ruská Kajňa, Ruská Poruba, Vinné, Zlatá Baňa, Kravany, Bačkov, Rychnava, Ponikly, Priechod, Hrabíčov, Prochoť, Sklabina, Smrečany, Žiar, Dúbrava, Ladce, Mladoňov, Miezgovce. Celkem na Slovensku zničili nebo vyvraždili nacisté a gardisté přes 60 obcí a osad.

Škody způsobené v našem hospodářství nacistickou okupací a válečnými akcemi se odhadují na 700 miliard Kčs. Ke konci okupace bylo v oběhu na 240 miliard bezcenných peněz.

V důsledku okupace bylo zničeno 64.182 budov, těžce poškozeno 213.757 budov, čímž se stalo neobyvatelno téměř 400.000 bytů. Zničeno bylo 1.520 mostů a 2.500 km železničních tratí. Celkové ztráty obyvatelstva přihlášené čs. občany za zničená bytová zařízení, inventář, vozidla, šatstvo, umělecké předměty, obytné budovy, hospodářské stavení, peníze, cenné papíry, živnostenské provozovny, jiné nemovitosti a osobní majetek občanů činí nesčetné miliardy korun.

Byly to nesmírné oběti, které přinesla naše vlast v době nacistické okupace. V této temné době, kdy stíny hákového kříže pokryly naši zem, tím jasněji zazářila světla hrdinství, jež ukázala poctivé české srdce. Tyto příklady obětavé a hrdinské lásky nikdy nezemřou, ale stále svým vemlouvavým hlasem budou mluvit ke všem lidem dobré vůle a budou nabádat k ostražitosti a k bdělosti, aby již nikdy obludný fašismus nemohl znásilňovat vůli lidu.

Celý svět zná jméno Lidice. Lidice, malá dělnická obec nedaleko Prahy, v srdci hornického kraje, se stala symbolem utrpení českého lidu v době nacistického útlatku, ale stala se také symbolem vytrvalého odporu proti fašismu a věčnou pochodní našemu lidu na cestu za svobodou a stále krásnější a za život v míru a bezpečnosti, jak jej může zaručit pouze nový společenský řád.

VĚRNÝ AŽ DO SMRTI

„Jako Syn člověka nepřišel, aby si dával sloužit, nýbrž, aby sloužil a dal svůj život na vykoupení za mnohé.“

Mat. 20,28

Vzpomeňme obětí lidických občanů a připomeňme si zvláště hrdinný postoj katolického kněze, jejich faráře P. Josefa Štemberky. Přeneseme se v duchu zpět čtvrt století. Vesnička Lidice klidně odpočívá v údolí kolem potoka tekoucího přes Hřebeč na Makotřasy. Kdysi zde stávala tvrz, sloužící i za vězení, neboť počátkem 14. století zde byli drženi pánové Jindřich z Lipé a Jan z Vartenberka, později však obec připadala buštěhradskému panství a po zrušení roboty r. 1848 se stali Lidičtí již nezávislími. V poslední době měly Lidice necelých 500 obyvatel vesměs české národnosti, většinou dělníků, žijících ve svých staveních, které spolu se zemědělskými domky tvořily jakési amfiteatrální rozložení zvláště na jižním úbočí směrem ku hřbitovu.

Umělecky a historicky byl pozoruhodný farní kostel zasvěcený sv. Martinu. Kostel byl velmi úhledný a prostorný. Byl původně gotický až do r. 1732, kdy byl přestavěn v jednolodový chrám se západní věží a pravouhlým presbytářem se sakristií v ose, jež byla presbytářem původního gotického kostela. Postaven byl ve slohu barokovém, s průčelní věží,

kteřá měla helmovitou střechu. Jistě byl několikrát přestavován, než nabyl své poslední podoby. Vždyť první zpráva o lidickém faráři se datuje již z roku 1357. Jeho jméno je Mikuláš a byl dosazen vladykou Janem z Makotřas a Semilem z Lidic. Poslední přestavbu provedl stavitel Václav Špaček z Nového Města Pražského; dal kostelu poslední podobu a o deset let později byla postavena střecha a sňata kopule, na místo které dána plochá imitovaná klenba zdobená malbami ze života sv. Martina od Karla Kováře z Malé Strany. Obraz sv. Martina na hlavním oltáři byl prací Rudolfa Müllera z roku 1861.

Nedaleko kostela stála fara, jednopatrová budova s dvorem a rozsáhlou zahradou. V přízemí fary byla velmi prostorná chodba, z níž se šlo do kuchyně a místnosti pro hospodyni. Na druhé straně chodby byly hospodářské místnosti. V prvním poschodí byl pokoj pana faráře, který byl farní kancelář, jeho pracovnou i ložnici. Dále tam byl tzv. sál a pokojík pro hosty, kterému se říkalo pokoj Panny Marie, protože tam byla soška Bohorodičky. Na farním dvoře stála stodola a chlévy a dále se rozprostírala rozsáhlá ovocná zahrada s velkým včelínem v jednom jejím rohu.

Poslední lidický farář P. Josef Štemberka byl obdivuhodný člověk. Pocházel z Podkrkonoší, kde v Pecce byl jeho otec Jan tkalcem. Pod doškovou střechou chaloupky tak typické pro naše Podkrkonoší, postavené z trámů vymazaných hlínou, vyrůstal malý Josef spolu se svým bratrem Jindřichem a třemi sestrami Anežkou a Leopoldou. Jeho jediným zájmem byly knihy. Je sice pravda, že na srdce studenta zatloukla láska a již tenkrát se ukázal mladý Josef hrdinou, neboť svou oblíbenou Aničku zachránil před utopením, když se jednou při bruslení probořila na slabém ledě – ale to bylo také jediné odbočení z cesty za vytčeným cílem. Studoval na gymnasiu v Jičíně. Závěrečné vysvědčení z první třídy gymnasia jej řadí jako prvního mezi 41 řaděnými výrazem „První s vyznamenáním“; má čtyři známky

druhého stupně, ostatní samé jedničky – až na nešťastný zpěv, který se však do hodnocení nezapočítával. Dne 4. července 1890 maturoval a jak vysvědčení ukazuje, nebyl již s vyznamenáním, neboť známka z matematiky vyjádřena stupněm „dostatečný“ ovlivnila výsledek na prosté „dospělý“.

Po vykonání středoškolských studií s maturitním vysvědčením v ruce nastoupil cestu přípravy na kněžství, která končila svěcením v roce 1894.

Také jeho bratr studoval, vybral si práva a jeho vlastenecký zápal jej přivedl do hnutí Omladinářů, které však bylo rakousko-uherskou monarchií potlačeno a účastníci odboje potrestáni. Potrestán byl i mladý dr. Jindřich Štemberka a odvážný jeho bratr – farář šel za něho orodovat a vyžádal si přímo u císaře audienci, již se mu dostalo a bratra vysvobodil. Později se stal dr. Štemberka advokátem v Rychnově, zemským poslancem a zasloužilým menšinovým pracovníkem. Není divu, že studie dvou synů chudého podkrkonošského tkalce velmi vyčerpaly a tak nezbyvalo na věno dvěma dcerkám Anežce a Leopoldě. Nevdaly se, pomáhaly v domácnosti a když rodiče zemřeli, byly štedře podarovány bratrem farářem, který je měl velmi rád. Třetí dcera se stala ctihodnou sestrou.

Pan farář Štemberka byl knězem, který plnil svědomitě všechny své povinnosti a který na víc byl na sebe velmi přísný. Jeho život byl prostý; nebyl lakomec, ale znal ctnost šetrnosti. Jeho životospráva neznala alkoholické nápoje, ba ani pivo nepil, nekouřil a maso jedl zřídka kdy. K večeri mívával pravidelně hrnec mléka a krajíc suchého chleba. Měl velmi rád zeleninu a jeho oblíbené jídlo byly tvarohové karbanátky s rajskou omáčkou. Nerad jidal horkou polévku; schladil ji obvykle přilítím studené vody. V době květu černého bezu vyráběl a pil odvar bezinek – kosmatici – a protože pěstoval včeličky, sladilo se na lidické faře pouze medem. Denně se umýval do pasu studenou vodou a velmi rád, když se večer celý ve studené vodě umyl, bez utření

uléhal do postele. „A to tak v mokrých peřinách, důstojnosti, spíte?“ byl dotazován od různých lidí, kteří se tomuto zvyku podívovali. „Ne“ odpovídal pan farář, „to jen chvíli, ale potom si peřinu obrátím.“

Z Pecky pocházeli tři kněží, ale jen dva se pravidelně přátelsky stýkali. Msgre dr. Alois Kudrnovský, profesor theologie, ač také rodák z Pecky, málokdy přicházel do Lidic. Za to velmi častým návštěvníkem lidické fary byl kanovník Knap, který svou veselou povahou rozveselil každou společnost a zanesl radost, smích a veselí všude, kde se objevil. Při jeho návštěvách v Lidicích burácel farou smích a jinak zdrženlivý pan farář Štemberka vždy omládl a s radostí upíjel z poháru dobré nálady. Ale ani v takových příležitostech neustoupil od svých zásad. Společnosti popřál všeho, co žádali k jídlu a k pití, ale sám zůstal věren své zelenině a bezmasým pokrmům, které snědl v kuchyni.

Tři vášně měl pan farář Štemberka: zahradu, včely a – hru v karty. Jeho farní zahrada byla vzorně vedena, štěpy řádně ošetřované a proto se mohl pochlubit vždy dobrou úrodou ušlechtilých plodů. Věnoval se záhradnictví celou svou bytostí, sám si rouboval stromy, léčil nemocné štěpy a konal všechny zahradnické práce od rozpuknutí jara až do pozdního podzimu.

Druhou vášní bylo včelařství. Kolik hodin věnoval svým včeličkám, aby jim nic nescházelo, aby žádný škůdce jim neublížoval, aby dobře přezimovaly. O pastvu se staral a sám vysazoval medonosné rostliny v blízkosti včelína, aby v den nepohody nemusely daleko létat. Často mluvil o dokonalé organizaci ve včelí říši a z jejich pracovitosti si bral příklad a dovedl jej doporučit i jiným.

Karty. Snad se někomu bude zdát neslučitelné promarněvat čas neužitečným hraním karet s ostatními vlastnostmi pana faráře. Leč není tomu tak. Pan farář Štemberka nikdy nechodil do hospody, ale zval si k sobě přátele, aby v družné zábavě strávil několik chviliek odpočinku. A kdo byli

jeho spoluhráči? Byl to hutník Stříbrný a jiný hutník Karel Horník, přicházel kmostr Rom, který byl horníkem a někdy přišel i řídící Otomanský nebo školní inspektor Smazal. Povečeřeli na faře a potom hráli buď mariáš nebo taroky. Pan farář často vyhrával, což zdůvodňoval tím, že nemá štěstí v lásce, proto má štěstí ve hře, ale spoluhráči to vysvětlovali tím, že tato výhra je úhradou za večeři, kterou je pan farář pohostil.

Jednou pana faráře někdo přemluvil, aby si koupil auto a tak se na dvoře lidické fary objevil vůz značky Whippet. Auto bylo dobré, ale pan farář, který byl velmi krátkozraký, prožil leccjakou příhodu, která nesvědčila o tom, že by byl automobilovým přeborníkem. Nejšťastnější snad dopadla srážka auta s domkem, což pan farář doprovázel suchým humorem. „Vždyť ještě stojí“, potom dal zpáteční rychlost a když se chtěl rozjet narazil znovu na domek tentokrát již tak důrazně, že na auto přišli mechanici a na domek zedníci, aby vše bylo zase v pořádku.

Jeho suchý humor se často projevoval i na faře. V sobotu zjistil, že mu na klerice chybí knoflík a proto požádal hospodyni, aby jej přišla. Ta však zapomněla a tak v neděli po mši sv. uštíhoval v kuchyni pan farář na klerice jeden knoflík po druhém: „Myslím, že bude lepší, když bude klerika bez knoflíků.“

Jindy zase – bylo to před posvícením – hospodyně oškubala husy, ale panu faráři Štemberkovi jich bylo líto, že to hospodyně vytýkal a dokonce zavřel faru a nechal ji venku, aby poznala, jak je to nepříjemné, když je člověku zima.

Lidický farář Štemberka velmi dbal o farní kostel a svědomitě se staral i o chrámový zpěv lidový i chórový. Varhaníkem v Lidicích byl Václav Šantora, když roku 1909 přišel pan farář Štemberka do Lidic z nedaleké farnosti Kolče, ale dostal se za ředitele kůru na Svatý Kopeček a kůr dostala pod správu znamenitá zpěvačka Pepička Kotmelová, která měla také dobře cvičený pěvecký sbor sestavený z místních

občanů. Leč i ta odešla z Lidic, neboť se provdala do Prahy a tak převzal vedení kůru řídící Otomanský, za něhož dosáhl kůr vysoké úrovně, takže se pustili i do nacvičování a provedení Bachovy mše. Právě hudební hody byly májové pobožnosti. Pan farář Štemberka byl sám muzikant, hrál na harmonium, ale nebyl zpěvákem. Tím více měl rád dobrý zpěv a ten vyžadoval hlavně při májových pobožnostech; nic nenamítal ani proti přednesu operních arií, neboť hájil zásadu, že liturgické předpisy o zpěvu se týkají jen mše sv.

A tak téměř idylický šel život na faře v Lidicích, rozdělený mezi práci a modlitbu, osobní zájmy a zábavu – až do dne, kdy se snáší zlověstná bouře nad obcí v podobě podezření, že ukrývá pachatele atentátu na Heydricha, který vykonával v naší vlasti nacistickou hrůzovládu.

Vlastní tragédie Lidic nastala vydáním rozkazu Hitlera, který zněl: „Lidice budou srovnány se zemí a obyvatelstvo postříleno.“! Ráno dne 10. června 1942 lidický farář Štemberka již nevskočil do kostela, aby přinesl oběť mše svaté, ale připravoval se, aby přinesl oběť svého života spolu s farníky, které gestapo shromáždilo na dvou místech: muže v Horákově statku a ženy s dětmi v lidické škole. Farář Štemberka odmítl milost, kterou mu nacističtí vrazi nabízeli, chtěl být se svými a s nimi snášeti vše i smrt. Esesáci, kteří vyváželi z Lidic vše, co mělo cenu, nařídili faráři, aby tlačil vůz, na němž byl naložen vepřový dobytek a když pro stáří farář nemohl splnit tento rozkaz, ztýrali jej a nakonec povalili do hnoje. To bylo jeho druhé ztýrání, neboť při jeho předvádění z fary, když se obrátil na šéfa SD Roztoka, byl jím kopnut tak silně, že 73letý stařec padl a jiní členové SD Strubel a Huber, začali padnuvšího faráře tlouci a kopati a při tom hrubě a sprostě nadávati.

Farář Štemberka ve sklepě Horáкова statku se připravuje se svými spoluobčany k smrti. Modlí se a naposledy jim žehná.

A potom zní salva za salvou. Vždy deset a deset je vy-

váděno ke zdi, důstojník zdvihá šavli, zazní salva a vždy deset mužů se kácí před popravčí četou. Mezi posledními byl zastřelen i lidický farář Josef Štemberka, který hrdinně odmítl přijmout milost z rukou vrahů. Umřel jako oběť položená na oltář vlasti se svými 173 občany lidickými...

„Ve vzpomínkách žije stále statečný muž, vlastenec, lidický farář Josef Štembera,“ napsala lidická žena Anna Hroniková a pokračuje: „Celých 33 roků vykonával svůj úřad, sžil se se zdejšími lidmi a u všech požíval velké vážnosti. Narozené děti vítal při křtu na svět, oddával mladé manžele a se svými osadníky při jejich úmrtí se uměl procitěnými slovy vždy rozloučit. Přišel-li k němu někdo o radu, uměl vždycky moudře poradit. Byl dobrým občanem a velkým vlastencem. Když v roce 1938 Němci zabrali Sudety, těžce dolehla tato událost na stáříčkého kněze. Říkal: „Těžko je mi věřit, že ta místa, po kterých jsem jako malý hoch chodíval se svými kamarády, nejsou již naše a že byla odervána od naší krásné vlasti.“ Narodil se v Pecce v Podkrkonoší. Miloval svůj rodný kraj. Každé léto zajížděl do svého rodiště. Ale v Lidicích byl jeho domov, a proto se rád mezi své osadníky vracel. Jeho velkou zálibou byly včely, s nimiž si stejně rozuměl a měl je rád, stejně jako své osadníky, s kterými neváhal jít na popravěště. Svoji starost o osud naší vesnice projevil, když 4. června navštívili fašisté naši vesnici a sebrali 15 příslušníků rodin Horákových a Stříbrných. Předvídal ve své rozmluvě s osadníky, že se valí na naši vesnici neštěstí. Jeho tušení ho nezklamalo.

Dne 10. června byl zpečetěn krví osud lidických obyvatel. Muži vyváděni do Horákova statku, ženy s dětmi odvedeny do školy. O dalším osudu Lidických bylo napsáno mnoho, ale já chci připomenout hrdinné rozhodnutí lidického faráře, jemuž prý byla nabídnuta milost, kterou on odmítl.

Se svými osadníky žil 33 roky. Naučil se je milovat, jeho hlava mezi Lidickými zbělela, prožíval v Lidicích radostné chvíle a jako dobrý pastýř svých oveček šel se všemi na

smrt. V nejtěžší chvíli nezahlasil. Uměl s lidmi žít, uměl s nimi i zemřít. Je to jistě zářný příklad, vzácný charakter. Dožil se 73 let. Fašisté se ve svém běsnění nezastavili před jeho stářím, ubili starce, ukončili jeho život, požehnaný prací, láskou k lidu. Ale ve vzpomínkách žije dále statečný muž, vlastenec, lidický farář – Josef Štemberka.“

Dne 11. června 1942 ráno odjelo 30 vězňů – židů z terezínského koncentračního tábora v doprovodu esesmanů do Lidic. Museli zde vykopat společný hrob, kam byly mrtvoly pochovány. Jeden z účastníků této výpravy Viktor Laš z Prahy vzpomíná, že tam viděl „pět mladičkových chlapců, takřka děti, bělovlasého faráře, scvrklého dědečka, a strážníka v uniformě. Každý měl kulku v srdci a v hlavě a pod bradou průstřel“.

Vdova po řídícím učiteli Marie Otomanská vzpomíná na rabování v kostele, kde musela asistovat, protože měla klíče od kůru, dříve než byla odvezena s ostatními do koncentračního tábora Rawensbrück. Viděla s kůru i jak esesmani stříleli na oltář, do svatostánku a na sochy, jak do perského koberce, který darovala kostelu paní Šípková, balí kalichy, monstranci, mešní roucha a kostelní prádlo. Potom jak u ostatních budov Lidic, bylo přikročeno i k bourání kostela. Nálož dána pod věž kostela a kostel vyhozen do povětří. Ani hřbitov nebyl uchráněn a tak bylo zničeno 60 hrobek, 140 velkých rodinných hrobů a 200 hrobů jednotlivých.

Antonie Škrdllová, hospodyně u čestného arcibiskupského rady a posledního faráře lidického, vedla mu domácnost plných 35 let a byla samozřejmě také odvečena gestapem s ostatními lidickými ženami a dětmi. Prošla koncentračními tábory Rawensbrück a Osvětim. Po návratu napsala pro své známé několik vzpomínek na svůj pobyt v koncentračních táborech, o cestě do vlasti po porážce nacismu, ale také o hrůzných dnech lidické tragédie a o faráři Štemberkovi. „Na Boží Tělo v roce 1942,“ píše Škrdllová, „přijelo do Lidic několik aut a v nich gestapo. Zamířili k jednotlivým

vým domkům. U nás na faře vyházeli všechno prádlo i šaty ze skříně, šlapali v tom a řvali. V úterý 9. června byl pan farář na Kladně u zkoušky z němčiny. Domů přišel večer. Šla jsem otevřít; do fary se vhrnulo šest esesmanů a vyžádali si všechny klíče. Ptali se kde je farář. Uvedla jsem je do pokoje. Pan rada se ihned oblékl a já musela s dvěma dolů do kuchyně. Byla jsem oblečena jen v nočním prádle. Dovolili mi vzít jen kabát a šátek na hlavu. Tu šel již pan rada dolů. Dokud jsme byli ještě doma, nosili matriky, zlaté kostelní věci, koberce, šatstvo a prádlo do auta před faru. Potom poručili jít do kostela. Vzala jsem klíče od kostela a šla s důstojným pánem a esesmany. Důstojný pán jim musel vydat klíč od svatostánku, oni si sami otevřeli a vše vyházeli. Nesměli jsme se ani hnout. Stáli u nás, ručnice napřažené k výstřelu. Když nenalezli nic, co snad chtěli, poručili jít ven a vedli nás k Horákovům na dvůr. Byli jsme tam první s rodinou Doležalovic a pak tam esesmani vodili ostatní obyvatele Lidic. Ráno v půl třetí byl rozkaz: „Ženy do školy a muži zůstanou ve statku.“ Měla jsem balíček pro důstojného pána, chtěla jsem mu jej dát, ale esesman vrazil do pana faráře a ten upadl. Začal jej tlouci. Běžela jsem, abych mu pomohla vstát se země, ale esesman mne chytil za krk a začal mě škrtit. Pak do mne kopl, až jsem upadla. Potom jsem musela za ostatními do školy – a již více jsme žádná nikoho z mužů a dětí od 15 let neviděly. Když nás vedli do školy kolem kostela, slyšela jsem hrozné rány, jak bourali vnitřní zařízení chrámové...

Ten náš drahý kostel, který byl tak pěkně zařízený! Bylo v něm na sto elektrických světel, nová socha sv. Terezičky a jiných památných věcí. Jak ráda jsem do něj chodila a zdobila oltáře s paní Otomanskou. Oltář Panny Marie byl ještě ozdoben z májových pobožností neb jsme jej nechávali vždy tak vyzdoben pro pobožnost k Božskému Srdci Páně po celý červen.“

Potom vzpomíná na svůj pobyt v koncentračních tábo-

rech, na dobrodince zvláště Aničku Kodetovou, která pracovala v rawensbrücké kuchyni a organizovala tj. tajně brala potraviny, aby jimi pomáhala zahánět krutý hlad svých spolutrpitelek. „Když to pro vás, nešťastníky беру, milá Toničko, modlím se, aby mne nechytily,“ říkala jednou Anička – a pak se musely obě tomu smát, že se modlí, aby se jí „krádež“ podařila...

Škrdlová také s bolestí zaznamenává své zážitky z Osvětimi a charakterizuje přímo lakonicky: „Hlad – zima – hodně pracovat a těžkou práci – a přitom hodně ran. Bylo tam málo vody, takže jsme se kolikrát celý týden nemyly a když přišlo chytaly jsme vodu se střechy, abychom si alespoň umyly obličej. Zakusily jsme hodně žízňné a když jsme šly prosit o vodu, ztloukli nás tak, že jsme měly od horečky v ústech boláky. Bylo to podobné slintavce, jakou míval dobytek – a byla to hrozná bolest a veliká palčivost.“

O panu faráři Štemberkovi říká, že měl zlaté srdce, že to byl předobry člověk. „Byl nejen dobrým farářem, ale byl také dobrodincem všem kdo nějaké pomoci potřebovali. Zvláště rád měl studenty. Chudé studenty podporoval nejen na studiích, ale po maturitě, zvláště když bylo těžké dostat místo, přimlouval se za ně a místa jim opatřoval. A na dělníky nezapomínal. Umísťoval je v kladenských hutích, kde inž. Jung ochotně vyhovoval jeho prosbám a přimlouvám. Nikdo, ať se jednalo o místo dělnické či úřednické, kdo měl doporučení od pana faráře z Lidic Štemberky, nebyl oslyšen.“

Pan farář Štemberka byl upřímný, nesmlouvavý vlastenec, který miloval svůj národ a svou vlast. Pocházel z Pecky u Nové Paky v Podkrkonoší. Svě české hory, svůj rodný kraj nadevše miloval a pospíchal vždy o prázdninách do svého rodiště, do svých hor a lesů. Když byl v roce 1941 ve svém rodišti, jistě si nepomyslel, že Pecku vidí naposled. Již se chystal, ale přišel 9. a 10. červen 1942. Němci dávali staříčkému faráři milost, mohl z Lidic volně odejít.

A tu právě ukázal pan farář své hrdinské srdce a svou velikou ušlechtilost. Prosil o slitování nad nevinnými lidickými občany a když nemohl osud svých farníků zmírnit, neopustil je ani ve smrti. Ač mohl odejít, zůstal s nimi v posledních chvílích a s nimi společně položil svůj život za vlast a za lepší budoucnost svého národa. Němci i zde ukázali své barbarství: za trest, že pan farář neodešel, že své farníky neznal, ale vytrval s nimi i při smrti, byl mučen a popraven, poslední ze všech. A tak místo ve svém rodišti odpočívá ve společném hrobě v Lidicích s těmi, s nimiž 33 roků žil, pro ně pracoval a které ani v těch nejhorších chvílích – při smrti – neopustil.“

Rodiště posledního lidického faráře P. Josefa Štemberky se honosí starým hradem a výstavným kostelem sv. Bartoloměje, který se připomíná již ve XII. stol. V nynější podobě byl vystavěn 1757. Na boční stěně kostela je prostý pomník, na němž je fotografie P. Josefa Štemberky a nápis:

IN MEMORIAM
P. JOSEF ŠTEMBERKA,
poslední farář lidický,
narozen v Pecce čp. 187
2. února 1869

DOBŘÝ PASTÝŘ DAL ŽIVOT
ZA OVEČKY SVÉ 10. VI. 1942.

Letos uplynulo již dvacet let od hrozné tragédie Lidic, a přece celý svět rok co rok vzpomíná tohoto nelidského činu strašného nacismu, který bestialním způsobem vraždil a zapsal se do dějin lidstva nepředstavitelně krutými zločiny. Vzpomínáme s bolestí v duši všech obětí, ale připomínáme si také, že tyto vzpomínky jsou obnažením pravé tváře nacismu a výstrahou všemu lidstvu před neonacismem, který tak bezostyšně zvedá svou hlavu a neštítí se nových obětí a zločinů.

VĚNEC NESMRTELNÉ SLÁVY

„Vždyť Kristus je pro mne život, a smrt zisk.“

Fil. 1,20.

Místo kde nacisté umučili nejvíce lidských obětí byl koncentrační tábor Osvětim, skutečná továrna na smrt, neboť od jeho založení 1940 do osvobození, které vězňům přinesla Sovětská armáda 27. ledna 1945, bylo zde usmrčeno 4 milióny lidí. Je pochopitelné, že zde nalezlo svou smrt i četné katolické duchovenstvo, zvláště polské národnosti. Jedna oběť jest však mimořádná. Je to hrdinský čin kněze známého pod jménem Otec Maximilian. Byl synkem domácího tkalce Julia Kolbeho a matky Marie, jimž se narodil ve Zduňské Woli dne 7. ledna 1894 a při sv. křtu dostal jméno Rajmund. Jistě si tenkrát rodiče ani ve snu nepomysleli, že dali světu mučedníka, který svým vznešeným příkladem statečné oběti se zapíše nezapomenutelně do dějin...

V koncentračním táboře Osvětim se zase koná jeden z dlouhých, nekonečných apelů, při němž vycházejí z těl zubožených vězňů poslední zbytky sil. Již před dvěma hodinami vypochoďovaly bloky a seřadily se na táborovém náměstí v řadách po deseti mužích, již dávno jednotliví „blokovi starší“ ohlásili block-führerům počet vězňů a tito

zase rapport-führerovi – a přece se stojí dále. Nohy se podlamují v kolenou, hlava je těžká, že ji sotva uneseš na svém krku, v páteři bolí, jakoby ti někdo do ní vrážel hřebíky... Konečně předává rapport-führer hlášení veliteli tábora, všichni stojí v pozoru s odkrytými hlavami, po tříhodinovém apelu dán rozkaz k odchodu na bloky. Reflektory uhasínají a na blokové silnici zaznívají kroky tisíců pochoduji- cích v desetistupech zpět na své ubikace.

Druhý den na úsvitě nastupuje tábor k novému apelu. Vycházející slunce zapaluje východ rudými červánky, obloha se pomalu potahuje zlatou a růžovou barvou, konečně přejde do stříbrného svitu, aby nakonec rozklenula svůj blankyt nad zemí – i nad ubožáky, kteří krátkým spánkem nezahnali únavu včerejšího tříhodinového apelu a znovu stojí nekonečné minuty.

Ale nyní je již jasno: jednomu vězni z 12. bloku se podařilo utéci. Všichni odcházejí do práce, jen blok dvanáctý zůstává na appelplatze; skupina za skupinou, obklopená esesmany a psy, mizí branou, jen dvanáctý blok čeká – čeká trest. Trest? Což ti ubožáci zde něco provedli, zač si zaslouží trest? Velitel Fritsch tvrdí, že to je trest. Ale to není trest, to je pomsta, to je touha po prostředku, který by uhasil zlost. Velitel Fritsch má tvář staženou jako chimera na římské gotické katedrály Notre Dame, jako chrlič vody, kterého zpodobovali stavitelé gotiky s ďábelským úšklebkem v tváři...

Jak pomalu se vlečou hodiny, jak jsou bez konce – a na jejich konci čeká smrt. Kolik myšlenek proběhne hlavou! P. Kolbe čeká s ostatními. Modlí se v duchu – a mezi jednotlivými modlitbami defilují jako ve filmu obrazy jeho života. Chudíčka dílna otce tkalce, který musel denně dvanařt hodin sedět u stavu, aby zajistil chudou existenci své rodině, potom přestěhování do Pabianic, první pouť do Czenstochowé, studium na Lvovském gymnasiu, smrt otce v první světové válce, kdy byl obviněn od Němců z vy-

zvědačství. A jak se potom život mladého klerika podivně utvářel! Vidí se v římské klášterní cele, jak píše mamince do Krakova dopis, přijímá řeholní jméno Maximilián Maria – a potom jako v kaleidoskopu se mění obrazy jeho působení, zvláště v Nagasaki v Japonsku v klášteře „Seibo no Kishi“, návrat do Polska po letech působení na Dálném Východě, do Krakova, kde jej zastihla druhá světová válka a s ní i nacisti, gestapo, kriminál, Osvětim... Poslední dny v koncentračním táboře byly pro P. Kolbe těžkou zkouškou. „Krvavý kápo“ Krott zaměřil se zvláště na něho, bil jej na potkání a dostával se přímo do bolestně strašného šílenství při pohledu na pokojný pohled hlubokých očí Kolbových.

„Musím toho prokletého kněžoura zničit“ – rozhodl se řemeslný zločinec Krott, a přece neskončil Kolbe rukou Krottovou. Třebaže jej vhodil do bahna, zašlapal a přikryl větve, třebaže při návratu z práce se již radoval, že vezou živou mrtvolu, která zítra dokoná a s ní i nesnesitelné oči, které každým pohledem vyčítají... ne, otec Maximilián v lazaretě překonal zápal plic...

Dvanáctý blok stojí na appelplatze, stojí již čtvrtou hodinu... kolik vzpomínek se vynoří v hlavě, kolik myšlenek zahoří v mozku, kolik modliteb šeptalo srdce P. Kolbeho.

Velitel Fritsch provázen rapportführerem Palitschem a několika esesmany předstupuje před blok a oznamuje: „Protože vězeň, který uprchl, nebyl dosud chycen, určujeme 10 vězňů z 12. bloku na smrt hladem v bunkru za trest a pro výstrahu do budoucnosti.“

Nastalo hluboké ticho, jen srdce přešlo do zděšeného tlukotu a zrychlený dech označoval vnitřní napětí. A zděšené myšlenky kmitaly jako jiskry ve světle reflektorů a projevovaly se jako přízraky ve vytřeštěných očích. Velitel Fritsch prožívá největší rozkoš: na jeho pokyn, na jeho slovo zhasne lidský život jako když udusíme dvěma prsty plamen svíčky. Jaká to rozkoš! Přistupuje k první řadě,

zadíává se a pak ledabyle ukazuje: „Ty půjdeš.“ Vybraná nešťastná oběť vystupuje z řady a Fritsch postupuje dále, hledá v druhé desítce vězňů – a znovu ukazuje na jednoho. Potom ve třetí, ve čtvrté řadě a v dalších. Rapportführer Palitsch zapisuje čísla vězňů určených k smrti. Přišlo na souseda Otce Maximiliana.

„Ježíši Kriste!“ nařiká šepem „Poprava a já mám doma ženu a děti! Bože dobrý, já nechci umřít!“

P. Kolbe prožívá v duchu muka svého souseda. Náhle mu popatří do očí a už je rozhodnut. Usmál se svému rozhodnutí, ale již vystupuje z řady a staví se před velitele Fritsche.

„Was ist los?“

„Hlásím se na smrt za svého druha. Prosím, abyste mne zapsali místo něho.“

Celým dvanáctým blokem probíhá podivné chvění. Jako by únava zmizela, krky se natahují, oči bystří a mnohé rty si jen pro sebe zašeptaly: „To je Kolbe, to je otec Maximilián!“

Velitel Fritsch mlčí. Hledí na vězně, který stojí před ním jako na něco, co nemůže pochopit, chvíli nad něčím uvažuje, ale potom se táže: „Povolání?“

„Katolický kněz.“

„A proč chceš jít za tam toho?“

„Má ženu a děti, já již nikoho.“

Velitel chvíli ještě přemýšlí, kroutí hlavou, jakoby nechtěl věřit, ale nakonec souhlasí. A tak František Gajowniczek se vrací na staré místo a P. Kolbe odchází se svými devíti druhy do podzemního bunkru na smrt hladem.

V bunkru deset vězňů prožívá poslední dny svého života. Po třech týdnech zůstali již jen čtyři. Mezi nimi byl i otec Maximilian. Jeho duše usmířena s Bohem i s lidmi čekala na odchod z tohoto světa. Smrt však nepřicházela a esesmanům bylo čekání již dlouhé. Dne 14. srpna 1941 přivedli správce táborové nemocnice, kriminálního zločince

jménem Bock, který každému ze zbývajících kandidátů hlavové smrti vstříkl karbolovou kyselinu.

Téhož dne – v předvečer svátku Nanebevzetí Panny Marie – dokončil svou obět i P. Maximilian Maria Kolbe, když zemřel doražen vstříknutím fenolu do žíly levé ruky.

V NEBEZPEČENSTVÍ OD LIDÍ SVÉHO NÁRODA . . .

*„Také my máme za bratry
život položit.“ 1. Jan 2, 3.*

2. Kor. 11,26.

V roce 1943 poznali jsme našeho německého spolubratra P. Leonharda Rotha, který přišel 21. května do koncentračního tábora Dachau na 26. blok. Byl to dominikán z kláštera Walberberg nedaleko Kolína n. R. Narodil se v Saldenbürgu u Passova 28. května 1904. V lednu 1937 uprchl do Švýcar, protože byl varován, že ho gestapo chce zatknout a usadil se v St. Gallen. Když však 5. března 1941 přecházel hranice, byl v Rottenburgu zatčen a vězněn až do 25. března 1943 v Kolíně n. R., načež byl transportován do koncentračního tábora Dachau, kde dostal vězeňské číslo 47 963. Za vinu mu bylo kladeno nejen ilegální překročení hranic, ale i protinacistické výroky, jichž v kázáních užíval. V Dachau v té době řádl skvrnitý tyfus. Nejdříve byl celý tábor v karanténě a jen některá pracovní komanda byla přemístěna přímo na pracoviště; všechny liché bloky tábora byly přeměněny v nemocnici a desítky vězňů denně umíraly, protože nebylo léků. Některé bloky vymřely v té době čtyřikrát.

P. Leonhard Roth zpočátku pracoval v komandu čištění

tábora jako dělník, později se stal tlumočnickem, ale když na kněžský blok přišla zpráva, že vedení lágrů odvolává zákaz, že kněží nesmí být ošetřovateli, ale naopak, že by měli ukázat činem svou lásku k bližnímu, byl P. Roth mezi prvními, kteří se dobrovolně hlásili k ošetřování nemocných tyfem. Všichni věděli, že to znamená téměř jistou smrt, jak ji našel i náš 28letý český kněz kaplan Josef Kos z Kolína.

P. Leonhard Roth byl mezi těmi šťastnými, který ušel nebezpečí smrti, a proto chtěl svůj další život obětovati boji proti zločinnému nacismu; zůstal proto v koncentračním táboře Dachau i po jeho osvobození, aby na místě připomínal všem příchozím ukrutnosti, jež zde byly páčány po dobu nacistického běsnění. Avšak P. Roth se touto svou činností znelíbil nejen politickým, ale i církevním představeným v Německé spolkové republice a jeho činnost se jim stala trnem v oku.

Rolf Seeliger vypravuje o návštěvě Dachau po přeměně koncentračního tábora v internační středisko esesmanů a o setkání s P. Rothem:

„Jakýpak koncentrační tábor,“ odvětil nám nevrle sedlák na silnici z Mnichova do Dachau, když jsme se ho ptali na cestu. „Myslíte patrně obytný tábor Dachau? Kdopak by mluvil o koncentračních táborech. Co je pryč, je pryč.“

Kolektivní vina německého národa a odpovědnost! Nic takového. Sedlák s klapkami na očích cituje lživost západoněmeckých dějepisných knížek, které doslova bojkotují nacistickou minulost. Zatím co v roce 1949 bylo v jednom vydání západoněmecké školní učebnice věnováno koncentračním táborům pět stran, není v posledním vydání této učebnice o nich ani zmínka! Koncentrační tábor? To jsme nikdy neslyšeli, o tom nic nevíme. Víte-li vy o tom něco, tak mlčte! Vládní a správní kruhy spolkové republiky jsou toho mínění, že tato minulost se sprovodí ze světa nejlépe tím, že se na ni prostě zapomene.

Po dlouhém hledání našli jsme konečně bývalý koncentrační tábor Dachau. Zastavili jsme se před komplexem baráků, kde kdysi konaly strážní službu jednotky esesáků, zatím co dnes pod tabulí „US ARMY DACHAU STATION“ zde patroluje strážný v americké uniformě. Oslovujeme ho anglicky. Práví, abychom se nenamáhali, že je Němec a vysvětluje, že zde koná službu již od roku 1943. Jak to 1943, tážeme se překvapeně? „Byl jsem příslušník zbraní SS a jako takový jsem zde zastával místo bachaře,“ povídá nám, jako by vykládal samozřejmou dějinnou skutečnost. „Víte, někteří z našich řad, kterým nemohl být dokázán nějaký zločin, jsme byli od Američanů povoláni do ozbrojené strážní služby, která je od roku 1945 včleněna do americké okupační moci. Tak jsem se stal opět vojákem.“ A zvedá strážní závoru. „Občas držím čestnou stráž u bývalého krematoria. Dnes, jako tenkrát – konám jen svou povinnost.“

Polkli jsme na sucho. Vzpomněli jsme si na bronzové, stříbrné a zlaté řády, které v poslední době propůjčuje americká armáda západním Němcům za dlouholeté „věrné vojenské služby“ spolu s diplomem, ve kterém se mluví o „příkladném nasazení k obraně svobodného světa“. Jistě také tento esesák, oblečený po americku, očekává, že na jeho prsou se jednoho dne octne záslužný kříž za věrné hlídání koncentráku Dachau.

Pouze oddělené a vyhrazené místo, kde se nachází prostor bývalého krematoria, plynových komor a márnice, je zachován v původní upomínkové podobě. Ostatní baráky činí ubohý dojem a bydlí v nich různí lidé, ačkoliv bavorská vláda již dávno slíbila zjednat nápravu. Mnozí, kteří platí za nájemné ve špině pouhých 27 marek, by s největší radostí tábor opustili, kdyby měli finanční prostředky na život mimo tábor.

Mluvíme s P. Rothem, duchovním správcem tábora Dachau. Tehdy jsme ještě netušili, že arcibiskupský ordinariát

v Mnichově jej odvolává ze svého místa a doslova zastrčí do jižních Tyrol do kněžského útulku pro choré. Proč? Protože příliš mnoho mluvil o minulosti, protože svou obžalobou znepokojoval úřady, protože varoval před Oberländerem a Globkem, před srazy bývalých esesáků a před neonacistickým duchem. Protože usiloval o přeměnu tábora v pamětní mohylu. Proto musil odejít!

P. Roth nám ukázal tábor a řekl: „Pochopíte mě, že se stydím před návštěvníky, kteří sem jdou hledat stopy po obětech nacismu. Pro mne a všechny, kteří zde byli vězněni, je tábor svatým místem a nechápu, že přes četné protesty bývalých vězňů od nás i ze zahraničí byl tábor nyní znovu osídlen.“

Ptali jsme se P. Rotha na některé jeho zážitky z let 1942–1945. Bylo těžko přimět jej k hovoru. P. Roth vyličil pokusy na věznicích s vařící neb ledovou vodou, prováděné na osobní příkaz polního maršála Milcha, vyprávěl též o umělém očkování malarie a o esesácích, kteří týrali intelektuály s obzvláštním sadismem. Lágrový lékař dr. Hintermeier dal oběsit 93 sovětských důstojníků. Vyprávěl též o esesmanovi, který bezdůvodně ubil desítky vězňů. Když byl po skončení války odsouzen k smrti a P. Roth jako duchovní správce mu přišel oznámit, že poprava bude vykonána, křičel na kněze: „Tebe znám, ty prase. Škoda, že jsem tě již tenkrát nezlikvidoval. Všichni patříte do plynu!“

Kdo by si připomínal takové hrůzy? Nepokojný duch třeba zmrazit, pravdu zardousit! Proto musil P. Roth odejít.

P. Roth nejdříve propadl nemilosti starosty města Dachau, který za dob nacismu byl významným funkcionářem hitlerovské strany a nacistických organizací, ale činnosti P. Rotha si všimla i bavorská zemská vláda, dokonce i Bonn a pan kardinál Wendel. Všichni usoudili, že tohoto živého svědka této fašistické hanby třeba odstranit a tak P. Roth, který již od 1945 připravoval vybudování památné kaple,

kteřá u příležitosti Eucharistického kongresu konečně jeho přičiněním měla být posvěcena a předána veřejnosti, tento její ideový tvůrce je odstraněn. Bylo již napřed rozhodnuto politickými kruhy NSR, že této slavnosti bude zneužito a také tak se stalo: při svěcení kaple Smrtné úzkosti Kristovy byl přítomen Hitlerův ministr Schacht a mezi četnými hosty byli i mnozí čelní nacističtí funkcionáři, ale nesměl tam být P. Leonhard Roth. Byl odeslán na nucený pobyt do jednoho ústavu v Tyrolích. Záhy však přišla zpráva o tragické smrti tohoto dachovského vězně–kněze.

Na místě, kde P. Roth skončil svůj strastiplný život, nedaleko rakouského městečka Braz v Tyrolích čteme dnes upomínkovou desku, začínající evangeliem sv. Lukáše: „Přišel jsem, abych přinesl oheň na zem a nechci, než aby hořel...“ Úmrtní nápis neprozrazuje mnoho: „Poutníče, vznes svoje modlitby za spásu duše důstojného otce P. Leonharda Rotha, kuráta v bývalém koncentračním táboře Dachau, naroz. 28. května 1904 v Saldenburgu v Bavorsku. Jako člen řádu dominikánů byl dne 4. srpna 1931 vysvěcen na kněze ve Walberbergu u Kolína n. R., zemřel 22. června 1960 v Brazu.“ Zemědělci městečka Brazu správně vytušili osud člověka, který v pokojné uklidňující idyle horských velikánů nenašel klidný a usmířující konec své životní pouti, nýbrž utvářel a utýraný byl zde dobit rukou najatého vraha. Na stromě, jehož větve obepínají místo, kde byly nalezeny pozůstatky, vlaje bílý šátek. Je z pozůstalosti po zavražděném a je viditelný zdaleka z údolí. Připomíná stále místo tragického osudu vzácného člověka.

Pohřeb P. Rotha vyzněl v přímo nezapomenutelnou a dojemnou demonstraci. Na brazský hřbitůvek se přišlo se zesnulým rozloučit mnoho přátel. Přátelé z mnoha zemí, spoluvězňové z koncentračního tábora, kteří jej znali jako neohroženého vězně číslo 47 963, mnoho kněží a také hrstka těch vděčných, kteří nakaženi tyfem přežili izolaci, kde

byli zesnulým s nejobětavější péčí ošetřováni. Mnoho vzpomínek přešlo hlavou nad hrobem a Friedrich Haugg, předseda Svazu obětí fašismu nad hrobem Rothovým prohlásil: „Dokážeme svým vyznáním k opravdové lidskosti, že utrpení a oběti a zlomené lidské životní osudy neskončily druhou světovou válkou; trvají nadále, což dokazuje rozhořčený odpor tisíců bývalých vězňů koncentračních táborů Dachau, Buchenwaldu, Osvětimi, Mauthausenu a Ravensbrücku...“

V létě 1961 bylo prvé výročí smrti P. Rotha. Mnichovský umělec zhotovil v barokním stylu tepaný náhrobní kříž s kněžskými symboly, který byl slavnostně posvěcen a předán do správy farnosti Braz. Avšak Friedrich Haugg a jeho přátelé se nespokojili pouze s důstojnou úpravou místa posledního odpočinku dachovského mučedníka, ale vyvinuli i úsilí odhalit tajemný závoj a vnést vyjasnění do posledních okamžiků jeho života a příčiny jeho smrti v horách. Nejdříve se jim podařilo zjistit, že po několika vzrušených hovorech mezi mnichovským ordinariátem a policejními vyšetřujícími orgány ve Voralbergu byla udána příčina smrti „patrně smrtelný úraz“ a tak také komentována v tisku, ačkoliv výpovědi brazských občanů tomu odporují.

Hubert Lorünser, usedlík v Brazu, nám řekl: „Byl jsem na horské tuře na Itonsalmu, když asi v polovině hory zahlédl jsem v houští něco bílého a odhalil mrtvolu turisty – muže v pokročilém rozkladu. Úraz se zdál vyloučen, neboť mrtvý ležel na podestlaném kabátě a puloveru, vedle sebe měl termosovou láhev a bibli...“

Egon Schwanninger, brazský horský vůdce pořídil fotografii mrtvoly bez vědomí vyšetřujících úřadů, soukromě pro sebe. Snímek dotvrzuje prohlášení, jež v té věci učinil Hubert Lorünser. „Chtěl bych k tomu ještě dodat, že vedle mrtvého ležel zápisník, kde byla poznámka „Kdyby se mně něco přihodilo, uvědomte prosím moji hospodyní. Nepřeji si být pochován na jiném místě...“ Cestovní pas zesnu-

lého a obnos 1400 marek byl uschován pečlivě ve vodotěsném sáčku. Našli jsme také jednu tabletu Adalinu a jednu další tabletu neznámého léku. Smrtelný úraz? Ne, to vylučuji...“

Co dohnalo k smrti P. Rotha, jenž tak odvážně vzdoroval nacismu a varoval před ním? Nebyly podrobnosti soudního vyšetřování veřejnosti zamlčeny a jasná sebevražda pozměněna na neštěstí v horách? Co vedlo mnichovského světícího biskupa a kapitulního vikáře dr. J. Neuhauslera v březnu 1961 k důvěrnému dopisu na „vážené redakce katolických církevních časopisů“, ve kterém se snaží vzbudit dojem sebevraždy P. Rotha a žádá, aby okolnosti jeho smrti nebyly zveřejňovány. Vyzývá k modlitbám, aby P. Rothovi byl odpuštěn jeho čin a nabádá katolický tisk aby mlčel! V dopise se dále praví: „Zemřelému spolubratru kromě prosebných modliteb nemůžeme prokázat větší služby lásky, než ho nechat odpočívat v pokoji a nepoukazovat na temné stíny, čehož by mohli využít nepřátelé církve, kteří by rádi celý případ znovu ventilovali.“

Horské městečko Braz se mezitím stalo vyhledávaným poutním místem stovek Rothových přátel a spoluprací z koncentračního tábora, krajanů ze západního Německa i Rakušanů a příslušníků mnoha ostatních národů. Každou sobotu sjíždějí se návštěvníci železnicí, osobními automobily a autokary, aby navštívili místo odpočinku dachovského vězně-kněze. Přicházejí nikoliv proto, aby mlčeli před tajemstvím smrti kněze Rotha, nýbrž aby se pokusili to tajemství odhalit. Přicházejí žalovat, že zemřel jejich přítel, pronásledovaný kdysi i nyní, člověk, jenž nejen tenkrát, ale i nyní se neváhal označit strůjce lidského utrpení za zločince.

S poutníky vešel do horské vesnice Braz neklid, ale jejich obyvatelů se nijak rušivě nedotýká, naopak, modlí se u hrobu cizincova, rozsvěcují mu věčné světlo náhrobní lampy; cesta k jeho hrobu je značena bílými značkami, aby

poutníci nebloudili. Osadníci dali zdarma k dispozici pozemek, na kterém skupina dachovských vězňů na věčnou paměť svého otcovského přítele a duchovního rádce hodlá vystavět kapli.

Zmínili jsme se již vpředu o tom, že P. Roth po všem utrpení zůstal i po osvobození tábora Dachau dobrovolně jako jediný kněz na revíru se sedmi tisíci nakažených tyfem. Když byl tábor přeměněn v internační středisko svazů SS, byl tehdejší kardinálem Faulhaberem povolán za duchovního správce tábora. Zůstal tam nadále, i když tábor byl proměněn v obytné baráky pro civilisty a neopomněl žádné příležitosti, aby veřejně nepozvedl svůj varovný hlas před antisemistickými výstřelky a neonacistickým duchem a aby stále neprosazoval přeměnu dachovských baráků v důstojnou pamětní mohylu.

V prvních poválečných letech vyslovil P. Rothovi kardinál dr. Michael Faulhaber, mnichovský arcibiskup svoje nejvyšší uznání za jeho činnost a snažení: „Vaše zprávy z tábora jsem předložil Svatému Otci.“ Avšak smrtí kardinála se mnoho změnilo a tak se stal P. Roth, nespoutaný kritik západoněmeckých úřadů, osob a poměrů – nepohodlný. Jakými prostředky byly vedeny snahy o jeho zastrášení, poslouží několik příkladů.

Skupina anglických turistů, která navštívila koncentrační tábor Dachau, napsala P. Rothovi děkovný dopis: „Nikdo z nás na tuto návštěvu nezapomene. Vaše přednášky činí Dachau – tábor mrtvé šedi – živoucí a realistický pro ty, kteří s Božím požehnáním chtějí žít v míru a bezpečnosti. S hlubokou vděčností a srdečnými pozdravy podepsán S. Snors.“

P. Roth odpověděl: „Obdržel jsem dopis, ve kterém jste mně poděkovali za doprovod táborem. Jeho Excellence světící biskup dr. Neuhausler si mne však předvolal a sdělil, že šest osob z Vaší skupiny si těsně před odletem z mnichovského letiště u něj stěžovalo, že ve svých přednáškách

rozsévám nenávisť. To nesouhlasí s tím, co jste mně sami osobně říkali na místě, ani s tím, co jste mně napsali. Bylo by bývalo lépe, kdyby zmíněných šest osob proneslo svoji kritiku mně do očí.“

Obratem pošty vysvětlila anglická skupina:

„K Vašemu dopisu týkající se výtky dr. Neuhäuslera: Při našem odletu nebyl přítomen žádný Němec a doba na letišti byla příliš krátká, než aby mohl někdo vznést nějaké stížnosti. Naopak, mluvilo se o Vás jen dobré a chvalitebné. Podle mého názoru je nelibost jedné nebo více osob v Mnichově zbytečná, neboť špatně chápe účel a cíl naší návštěvy v Dachau. Považuje ji patrně za politické pobuřování, aranžované dokonce ze zahraničí, v čemž se zcela mylí. Jsme zvědaví, jaké jste učinil pokroky s upomínkovou kaplí? Nebo Vaše předvolání mělo za účel, aby její stavbě bylo zabráněno? S křesťanským pozdravem a hlubokou oddaností A. Snors.“

Zajímavý příspěvek k zfalšování minulosti přičinil i starosta města Dachau, Zauner. Rekl: „Málokdo ví, kdo to byli heftlinkové koncentračního tábora Dachau. Bylo mezi nimi přirozeně několik nevinných, ale zdrcující většina byli kriminálníci, kteří se provinili proti vládnoucímu systému.“ Přirozeně, že se starosta města Zauner nezpěchoval, když mu městská rada 10. listopadu 1959 přednesla návrh, aby prázdné baráky koncentračního tábora Dachau byly obydleny. Návrh byl přijat, na což odpověděl P. Leonhard Roth 13. listopadu 1959 v „Dachovských zprávách“ protestem:

„... mezinárodní výbor koncentračního tábora Dachau se na svém zasedání v Bruselu, na kterém byl také přítomen německý zástupce, ostře vyslovil proti jakémukoliv způsobu znovuosídlení tábora, jak je navrhoval prof. dr. Oberländer. Sdělil jsem proto výboru úmysly, jež pojal starosta města Dachau Zauner. Na masovém hřbitově, jakým koncentrační tábor Dachau bezesporu je, by neměli

podle názoru výboru obývat lidé. Podle karty, jež mám k dispozici, zemřelo na půdě tohoto tábora, nepočítaje plynové transporty do Osvětimi, přes 70 000 lidí.“

Na tento otištěný článek odpověděl ordinariát mnichovského arcibiskupství 18. ledna 1959 přísným přípisem:

„Upozorňujeme Vás, že duchovní směji vydávat knihy a uveřejňovat články v novinách pouze s předchozím schválením místního arcipastýře (Can. 1386 § 1) a jsou povinni v každém případě předkládat rukopisy ku schválení. Očekáváme, že v budoucnu tento předpis budete zachovávat. Podepsán dr. Fuchs, generální vikář.“

Dne 25. března došly věci tak daleko, že P. Roth, který měl odvalu hlásat, že desatero Božích přikázání nutno nejen znát, ale i zachovávat, byl z Dachau odstraněn. Uchýlil se do kněžského domova v jižních Tyrolích, ale ani zde, v osamělosti, nenašel klidu. I sem docházely k jeho sluchu laviny pomluv a vysoký církevní hodnostář v Mnichově prohlásil, že P. Roth je schizofrenik, který by měl být ošetřován v ústavu pro nervově choré. Církevní místa v Mnichově vyhledala z akt gestapa a nacistických soudů obžalobu proti P. Rothovi, dobře si vědoma toho, jakými lživými prostředky byli tenkrát katoličtí kněží likvidováni. Šlo především dokázat to, že P. Roth nebyl vězněn z důvodů politických, nýbrž jen, že v Dachau nosil černý trojúhelník jako asociál. I po jeho smrti byl plamen pomluv znovu rozdmýchán. Aby veřejnosti byly zatajeny podrobnosti o Rothově životě a utrpení, napsal světicí biskup dr. J. Neuhäusler všem katolickým církevním časopisům důvěrný dopis, ve kterém se táže: „Proč nosil černý trojúhelník? Jakého zločinu se dopustil? Byl to kriminálník?“

Lavina pomluv se šířila dál a tak P. Roth odešel po druhé do ilegality. Opustil kněžský domov, kde se necítil bezpečný a putoval jako vyhoštěnec z místa na místo, ze samoty do samoty, až k trpkým koncům na kamenné stěně

Alp. Každoročně v úmrtní den jeho smrti je zapalován v Brazu oheň, viditelný daleko do údolí; tento oheň připomíná osud člověka, který zde zemřel, varuje, aby nikdy nebylo zapomenuto zločinů nacismu, chce být symbolem naší ostráživosti proti nacismu, který žije v naší blízkosti.

BUDEME VĚRNÍ JEJICH SVATÉMU ODKAZU

„... budeme všichni jednomyslní...“

1. Petr 3,8.

Zamýšleli jsme se nad smyslem a významem oběti, která už v dobách primitivních vztahů člověka k Bohu v různých formách přirozeného náboženství byla přinášena jako nejpodstatnější výraz spravedlnosti člověka vůči Bohu. Zamýšleli jsme se nad cenou mše svaté, oběti novozákonní, která pro věřícího člověka je úkonem nejslavnějším, kterým lidstvo předstupuje před Boha, aby jej ctilo, chválilo, jemu děkovalo, jej usmířovalo a od něho si vyprošovalo potřebné milosti. A podívali jsme se také na oběti v řádu přirozeném, které přináší člověk z lásky – jako jsou oběti matky pro dítě či vědce pro pokrok – ale které přináší také proto, že je donucen, když jej život postaví před oltář a nezbyvá než oběť přinést. Byl to onen hrozný čas temna nacistické okupace, kdy celý národ se stal obětí fašistického násilí a mnozí přímo hrdinsky přinášeli oběť svého života. Vzpomněli jsme na Lidice a zvláště na lidického faráře P. J. Štemberka, jenž hrdinně odmítl milost, již mu nacističtí zločinci nabízeli a šel na popravu, aby společně se svými farníky byl zastřelen.

Byly všechny oběti nutné? Tak se táže naše srdce a mimoděk se dere do popředí jiná otázka: Je Bůh spravedlivý a milosrdný, když dopouští, aby si takové zločiny vyžadovaly od lidí oběti a dokonce oběti životů? To však není Bůh, kdo sesílá na člověka utrpení, ale sám člověk! Což Bůh chtěl, aby například ve starém Římě bojovali gladiátoři před šilicím davem a císařským dvorem dokud jeden druhého nezabije? Chtěl to Bůh – nebo krvežíznivý císař?

Či přál si Bůh, který stvořil člověka k obrazu svému, aby jednou byl rozdělen na otroky a pány? Aby otrok neměl cenu ani dobytčete? Chtěl to Bůh či otrokáři, kteří tak ponížili důstojnost člověka?

Chtěl snad Bůh, aby v koncentračním táboře postavil esesman dva vězně na okraj kamenolomu a nařídil, aby se tloukli, dokud jeden nebo druhý nebude sražen do propasti, kde nalezne smrt? Chtěl to Bůh nebo nacistická stvůra, které fašistický režim dal takovou moc?

A mohli bychom si myslet, že se srovnává s představou Božího majestátu tvrzení, že válka je něco přirozeného, něco co zákonitě se musí v určitých periodách opakovat? Víme, že válka není nutná a nový společenský řád to dokazuje, když nabízí světu prostředky, které mohou odstranit válku ze života národů jednou provždy. Sám zdravý lidský rozum dokazuje, že když nebudou zbraně, nebude také válek – a protože lidé zbraně vyrábějí, mohou je také zničit, aby se splnila prorocká slova Písma svatého: „Překovají v radlice meče svoje, oštěpy svoje ve viničné nože. Nevztáhne meč kmen proti kmeni, válce se budoucně nebudou učit.“ (Is. 2, 4).

Pro věřící křesťany je jistě povzbuzující, že pod mírovým praporem se sešli k spolupráci za udržení světového míru téměř všechna křesťanská vyznání. Ale je to také zcela přirozené, neboť každý člověk, který své jednání řídí hlasem rozumu a lidskosti, nemůže nechat bez povšimnutí

onu osudnou volbu mezi požadavky morálky a rozumu a mezi šílenou touhou po moci a majetku, i kdyby se to mělo stát atomovou válkou. Proto jsme s tak velkým zájmem poslouchali slova, která zazněla na nejvyšším fóru světa: „Může se zdát, že v našem světě je všechno krásné. Kdo by však zároveň mohl říci, že v něm není nouze a bída? Musíme se znova zamyslet nad tím, že podle údajů Organizace spojených národů stamilióny lidí v různých světadílech trpí hladem nebo se nemohou najíst dostatečně. Náš svět není prost strachu z budoucnosti, vidí jakým nebezpečím je rozdělování do vojenských seskupení a jak nebezpečné je stále rostoucí horečné zbrojení. Velkých vymožeností lidového génia může být použito pro blaho lidstva nebo k jeho škodě.“

Nad tímto dilematem se musíme jako katolíci velmi vážně zamyslet, neboť naše zodpovědnost je zmnohonásobena povinností vůči Bohu a člověku. Dokud budou existovat zbraně a armády, dotud se bude nad světem vznášet příšera války. Teprve uskutečnění všeobecného odzbrojení by učinilo válku nejen absurdní, ale i nemožnou.

Voláme proto, aby k podepsání dohody o odzbrojení došlo co nejdříve; teprve potom si lidstvo oddychne a bude moci prožívat dny svého života v bezpečí a v trvalém míru. Pak již nebude třeba obětí, prožívaných za poslední války, nikdy se nebudou opakovat zločiny nacistických či jiných uchvatitelů.

Řecká mythologie vypravuje o Zenovi, který se tázal delfské věštce, jak žít, aby se líbil bohům. A věštba pravitela: „Jdi k mrtvým! Od nich dostane se ti poučení!“ Odpověď jistě záhadná, vždyť hroby se přece neotvírají a mrtví nemluví. A přece je odpověď srozumitelná, neboť samo mlčení odpovídá. Ticho mluví. Mluví o životě, mluví o pomíjivosti všeho pozemského, mluví o věčném trvání velikých obětí, o věčném trvání záslužných skutků, mluví o činech lásky, které neumírají, ale žijí věčně.

Evangelium přivádí Spasitele k bravnému rybníku, na jehož břehu leží nemocní. Kristus rozmlouvá s ubožákem ochromeným mrtvicí. Osmatřicet let zde již čeká na zázrak uzdravení, neboť i on věří, že při pohybu vody bude uzdraven. A Spasitel se naklání k němu a pln soucitu se táže, proč se nedal obmýti ve vodě rybníka. „Nemám člověka, aby když se voda hýbe, odnesl mne do rybníka, neboť když já jdu, vstupuje jiný přede mnou.“ Kolik bolesti je v těch dvou slovech: „Nemám člověka.“ Jaká beznaděj zaznívá v těchto slovech. „Nemám člověka.“ Jednou zemře a nebude nikoho, kdo by uronil slzu, kdo by oči zatlačil, kdo by se nad hrotem pomodlil.

Slova „Nemám člověka“ však nesmí zaznít nad hroby mučedníků lidických, nezazní ani nad hrdinným farářem Štemberkou, P. Maximilianem Kolbem, nad obětí zločůle, P. Leonhardem Rothem, ani nad jinými oběťmi zločinného fašismu. Budeme vzpomínat ve svých modlitbách, ale budeme také věrni jejich svatému odkazu a z jejich oběti dáme vyrůst ve svých srdcích svaté nenávisti k nacismu, jako k hříchu, který má na svědomí tolik miliónů lidských životů utracených jeho bestiální rukou. Jsou to bolesti, které nikdy nepřestanou, jsou to rány, jež se nikdy nezavírají, a i když se zdánlivě zajizví, zase se rozpukají a znovu krvácejí. Zločiny nacismu vyvolávají slzy, které nikdy nevysychají, neboť zasadily do srdce lidstva hořkost a vyvolaly hanbu a stud nad skutečností, jak hluboko mohl klesnout člověk, když propadl obludnému učení fašismu.

Věříme v Boží spravedlnost, věříme, že všichni zločinci dojdou trestu, vždyť „uloženo je lidem zemřít a potom bude soud“ (Žid. 9, 27.) jak praví svatý Pavel. „Vydej počet z vladařství svého“ (Luk. 16, 2.) zazní do jejich sluchu hlasem Nejvyššího Soudce a nebude možno se vymlouvat a omlouvat, neboť Bůh zná i nejtajnější myšlenky každého. Víme, že mnozí z těchto zločinců již spravedlností lidstva byli potrestáni. Ale to vše nás nesmí ukolébat

v klidný spánek. Musíme být na stráži, aby již nikdy se nemohly takové do nebe volající hříchy opakovat. Musíme všichni společně usilovat o odstranění možnosti přivést lidstvo do takového neštěstí, jakým byla doba druhé světové války, musíme všichni usilovat společně o zajištění míru ve světě.

Kéž dvacáté výročí smutného dne v Lidicích vyburcuje svědomí všech lidí dobré vůle na celém světě, aby se statečně rozhodli pro bezpečný život všeho lidstva, pro život bez válek a obětí, za život důstojný člověka, v bratrské lásce a štěstí.

Za to se budeme modlit, za to budeme se všemi lidmi dobré vůle usilovat.

OBSAH

Oběť – dar Nejvyššímu	5
Když křižovali český národ	13
Věrný až do smrti	19
Věncem nesmrtelné slávy	31
V nebezpečnosti od lidí svého národa	37
Budeme věrni jejich svatému odkazu	49

Dr JOSEF BENES

NEZAPOMENUTELNÁ OBĚŤ

Vydala Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství
v Praze roku 1962 - Vytiskla Stráž, n. p., závod 4, Vimperk - Papír
70/100, AA 2,75, VA 3 - D-04*20209 - První vydání - Brož. Kčs 3,-